

Utländska spelare i allsvenskan 1974–2021. Globalisering, kommersialisering och migration

Av John S. Hellström och Rhidian Kendrick

Abstract

Since the late 1990s, professional football players moving across national borders in search of the best possible livelihoods constitute a form of transnational labour migration that has grown enormously in scale and scope. The Swedish Premier Division has gradually been incorporated into this global player market. The development began in 1974, when Swedish clubs for the first time were allowed to sign foreign players. However, it was only after the Bosman-ruling in 1995, and the removal of restrictions on the number of foreign players, that the league was forcefully globalized. In this article, this globalizing development between 1974 and 2019 is analysed. The study shows that the development took place in three different phases, with the last phase (2009-19) constituting a break in the trend in globalization. From this point on, the number of players from countries in the nearby geographical area increased rapidly.

Keywords: Labour migration, football, globalization, World system theory, history

När svenska lag möts i allsvenskan i fotboll är utländska spelare i båda lagen en självklarhet.¹ Under säsongen 2021 spelade sammanlagt 110 utländska spelare minst en match för något av de allsvenska lagen. De representerade länder i alla världsdelar och utgjorde tillsammans 28 procent av det totala antalet spelare i ligan.² Det kan jämföras med säsongen 1995 då sammanlagt 18 utländska spelare spelade i allsvenskan. Då kom 17 av de utländska spelare från de nordiska grannländerna eller från länder på Balkan. År 2021 kom nära hälften från länder utanför Europa. Allsvenskan har således utvecklats från en semiprofessionell liga med stor dominans av svenska fotbollsspelare till en

1 Andelen utländska spelare är hög både inom herr- och damfotbollen, såväl i allsvenskan som i lägre divisioner. I denna studie är det herrfotbollen och herrallsvenskan som fokuseras.

2 Uppgifter om utländska spelare i allsvenskan har sammanställts med information från databasen transfermarkt.com samt svenska fotbollsförbundets hemsida svenskfotboll.se.

professionell liga med klubbar som rekryterar spelare på en global arbetsmarknad för professionella fotbollsspelare.³

Utvecklingen av en global arbetsmarknad inom fotbollen har analyserats i en lång rad internationella studier.⁴ Dessa har emellertid främst fokuserat på situationen i de kommersiellt starkaste ligorna i Europa samt migrationen från länder i Västafrika. Utvecklingen i mindre ligor i Europa och i andra delar av världen har inte givits samma uppmärksamhet. Ändå framstår just ligorna i världsfotbollens mellanskikt som viktiga pusselbitar för att förstå den globala spelarmarknadens förutsättningar. Syftet med denna studie är att analysera migrationen av utländska fotbollsspelare till herrallsvenskan perioden 1974–2019. Den övergripande forskningsfrågan är hur migrationen av utländska spelare har förändrats över tid i fråga om omfattning och sammansättning. Analysen bygger på en databas över samtliga utländska spelare i allsvenskan från 1995 till 2021, som sammanställts inom ramen för ett projekt finansierat av Centrum för Idrottsforskning (CIF) samt Gymnastik och idrottshögskolan (GIH).

Fotbollens arbetskraftsmigration

Spelare, tränare, ledare och andra som lämnar hemmet för att försörja sig på en kommersiell fotbollsmarknad utgör en typ av högkvalificerad arbetskraftsmigration som inte på något sätt är en ny företeelse. Forskning visar att den moderna fotbollen en gång spreds över världen genom migranter som introducerade fotbollen på nya platser och så småningom skapade arbetsmöjligheter.⁵ Det som hänt under 2000-talet är att migrationen ökat i omfattning och räckvidd.⁶ Det har skapats en omfattande global spelarmarknad där spelare, agenter och klubbar möts och förhandlar om kontrakt över nationsgränserna.⁷

3 Christer Ericsson; Björn Horgby & Bill Sund, *Fotboll, Kommersialisering, Demokrati* (Malmö 2019), s. 34.

4 Se till exempel Thijs A. Valema, "Globalization and player recruitment: How teams from Europeans top leagues broker migrations flows in the global transfer network", *International Review for the Sociology of Sport*, 2020: 4 (Vol 56), s. 943-513; Christian Ungruhe, "Mobilities at Play: The Local Embedding of Transnational Connections in West African Football Migration", *The International Journal of the History of Sport*, 2016: 15 (Vol 33), s. 1767-1785; Martin Littlewood; Chris Mullen & David Richardson, "Football Labour Migration: An examination of the player recruitment strategies of the 'big five' European football leagues 2004-5 to 2008-9", *Soccer & Society*, 2011:6 (Vol 12), s. 788-805.

5 Pierre Lanfranchi & Matthew Taylor, "Mobility, migration and history: Football and early transnational networks", i Richard Elliott & John Harris (red.), *Football and migration: Perspectives, places and players* (London & New York 2015), s. 5-9.

6 Raffaele Poli, "Understanding globalization through football: The new international division of labour migratory channels and transnational trade circuits", *International Review for the Sociology of Sport*, 2010:4 (Vol 45), s. 491-506; Raffaele Poli & Roger Besson, "Football and migration: A contemporary geographical analysis", i Richard Elliott & John Harris, *Football and migration*.

7 Raffaele Poli; Loïc Ravenel & Roger Besson, "Football players' export: 2017-2022", *CIES Football observatory, report 75*, May 2022, <https://www.football-observatory.com/IMG/pdf/mr75en.pdf>.

Flera förklaringar har lyfts fram av de forskare som studerat utvecklingen. I grunden ses utvecklingen som ett uttryck för fotbollens globalisering i stort.⁸ Med det avses att fotbollens organisationer, system och strukturer har länkats samman och bildat en gemensam marknad över nationsgränserna. Detta gäller i synnerhet spelarmarknaden. Många av de regler som begränsade det tillåtna antalet utländska spelare har sedan mitten av 1990-talet tagits bort. Dessutom har nya teknologier som internet och sociala medier gjort det billigare och enklare att samla information, kommunicera och resa globalt. Allt detta har underlättat upprättandet av transnationella nätverk mellan klubbar, spelare, fotbollsakademier och agenter. Vidare har fotbollens kommersialisering under 2000-talet inneburit ökade möjligheter att försörja sig som fotbollsspelare. Möjligheten att nå en global mediepublik via internet och satellit- och kabel-tv har lett till kraftigt ökade intäkter från sponsorer och handel med sändningsrättigheter, särskilt i de mest attraktiva ligorna i Västeuropa. Christer Ericsson, Björn Horgby och Bill Sund menar att världsfotbollen under 2000-talet utvecklats till en underhållningsindustri med organisationer och klubbar som agerar som transnationella företag på en global marknad.⁹

Mönster och drivkrafter på den globala spelarmarknaden

Rörelserna på den globala spelarmarknaden är resultatet av en kombination av individuella motiv och strukturella förutsättningar. Motiven för att lämna hemmet och söka sig till ett främmande land för att spela fotboll varierar med den individuella spelarens ambitioner, förväntningar och livssituation. Möjligheten att öka sin lön är en viktig drivkraft. Så är även att få att spela på en så hög nivå som möjligt och möjligheten till personliga upplevelser.¹⁰ Men även om motiven att migrera skiljer sig åt från person till person, kan vi utgå ifrån att utsikten att kunna försörja sig på att spela fotboll är ett viktigt motiv för alla professionella fotbollsspelare. Särskilt för spelare i länder med låga löner, låg sportslig nivå och överetablering av fotbollsspelare.

Utvecklandet av en global spelarmarknad har således lett till att det skett en rörelse av fotbollsspelare som lämnar ligor där möjligheterna att försörja sig är begränsade och flyttar till ligor de är bättre. Med utgångspunkt i *World system theory* analyseras den kommersiella fotbollen ofta som uppdelad i periferi, semiperiferi och centrum. Till centrum räknas de fem toppligorna i Europa: England, Spanien, Tyskland, Italien och Frankrike. De har en sportslig och kommersiell status som drar åt sig världens bästa fotbollsspelare. Till fotbollens semiperiferi hör ligor i den europeiska klubbfotbollens mellanskikt samt

8 Raffaele Poli, "Understanding globalization through football, s. 491-506.

9 Christer Ericsson; Björn Horgby & Bill Sund, *Fotboll, Kommersialisering, Demokrati*, s. 34.

10 Joseph A Maguire, *Global Sport: Identities, societies, civilizations* (Cambridge: 1999), s. 98-99.

starka ligor i andra delar av världen, exempelvis i USA, Kina och Mexico. De är ligor som lockar till sig många utländska fotbollsspelare, men som också får se de största talangerna lämna för ligor högre upp i hierarkin. I fotbollens periferi finner vi de kommersiellt och sportsligt svagaste ligorna. Till dessa ligor sker i stort sett ingen inflyttning, utan enbart utflyttning av unga talanger med ambitionen försörja sig som professionella fotbollsspelare någon annanstans.¹¹

Förutsättningarna att arbeta och försörja sig som fotbollsspelare är emellertid inte den enda faktorn som påverkar spelares destinationer. Analyser visar att spelare från vissa länder och regionen tenderar att flytta till samma platser. Exempelvis är spelare från länder i Sydamerika överrepresenterade i ligorna i Sydeuropa, medan spelare från Västafrika är överrepresenterade i Frankrike och Belgien och spelare från Östeuropa i den tyska ligan.¹² Dessa mönster tyder på att faktorer som geografisk närhet, historiska band samt social och kulturell likhet påverkar vart spelare väljer att flytta.¹³ Flera forskare lyfter även fram betydelsen av de formella och informella nätverk som bildas mellan klubbar, sportchefer, tränare, agenter och ungdomsakademier. Redan etablerade kontakter mellan klubbar i olika länder underlättar migrationen av spelare mellan dessa länder. Richard Elliott och Erik Gusterud visar hur tidiga migranter från ett visst land fungerar som brohuvuden som underlättar andra spelare att göra samma flytt.¹⁴

Vid sidan av den globala migrationen sker också en omfattande migration av spelare mellan länder på samma kontinent. Denna intrakontinentala fotbollsmigration kan inte med samma självklarhet förklaras som en rörelse från periferi mot centrum. Snarare pekar studier på att den intrakontinentala migrationen präglas av rörelser åt olika håll i systemet. Thijs Valema beskriver den globala fotbollsmigrationen som en rörelse i två dimensioner. Dels en vertikal rörelse av spelare på väg uppåt eller neråt i systemet (många spelare återvänder till hemlandet i slutet av karriären). Dels en horisontell rörelse bestående av spelare som flyttar mellan ligor och länder på samma eller liknande nivå i systemet. Denna typ av migration är i själva verket den vanligaste. Typiskt är också att spelare fortsätter att flytta under karriärens gång. I snitt hinner en professionell fotbollsspelare representera sex olika klubbar under karriären. Valemans slutsats är att den viktigaste drivkraften för de många av världens alla fotbollsspelare inte är att komma så högt som möjligt i hierarkin, utan att hålla

11 Carlos Nolasco, "Player migration in Portuguese football: A game of exits and entrances", *Soccer & Society*, 2019: 6 (Vol 20), s. 795-809; Raffaele Poli, "Understanding globalization through football"; Pierre Lanfranchi & Matthew Taylor, "Mobility, migration and history: Football and early transnational networks", s. 9-12.

12 Raffaele Poli & Roger Besson, "Football and migration".

13 Richard Elliott, "Chasing the ball: The motivations, experiences and effects of migrant professional footballers", i Richard Elliott & John Harris (red.), *Football and migration*.

14 Richard Elliott & Erik Gusterud "Finding the back of the net: Networks and migrant recruitment in Norwegian football", *International Review for the Sociology of Sport*, 2018: 1 (Vol 53), s. 69-83.

sig kvar i karriären så länge som möjligt. De flyttar om förutsättningarna att göra det är bättre någon annanstans, även om det innebär en flytt från centrum till semiperiferi eller till och med periferi.¹⁵

Fallstudier av mindre ligor i Europa bekräftar Valemas analys. Den ungerska ligan som en transferliga för unga spelare på väg uppåt i systemet och för äldre spelare i slutet av karriären som ser en möjlighet att förlänga karriären ytterligare några säsonger till.¹⁶ På liknande sätt är den portugisiska högsta divisionen som en inkörsport för spelare från Sydamerika, främst från Brasilien, som kommer till Europa. Efter att ha etablerat sig i den portugisiska flyttar många vidare till andra ligor i Europa. De som inte lyckas etablera sig återvänder ofta till Brasilien.¹⁷ Elliotts studie av utländska spelare den polska ligan visar att spelarna där såg högre lön, möjlighet att spela fotboll i europeiska klubb fotboll och en bra social tillvaro som faktorer som tagit dem till Polen.¹⁸

Globaliseringen av fotbollens spelarmarknad begränsades länge av nationella och internationella restriktioner. Fram till 1995 var restriktionerna mot utländska spelare den europeiska klubb fotbollen strikta. Vid spel i europeiska turneringar gällde UEFA:s så kallade 3+2-regel, som innebar att klubbarna fick ha max tre utländska spelare i laget plus ytterligare två som vistats i landet i minst fem år. På nationell nivå är det de nationella förbunden som beslutade om restriktioner, men de flesta anpassade sig efter UEFA:s restriktioner. Konsekvensen var att ligor världen över i första hand bestod av inhemska spelare.

Den så kallade Bosman-domen, som var en rättstvist mellan en spelare och hans klubb som gick hela vägen till EG-domstolen och avgjordes 1995, fick därför stora konsekvenser för den europeiska klubb fotbollen. Något förenklat innebar domen två saker. För det första fick europeiska spelare rätt att efter avslutat kontrakt förhandla med vilken klubb som helst om ett nytt kontrakt. Konsekvensen blev att spelare utan kontrakt kunde sälja sina tjänster till högstbjudande, vilket pressade upp spelarlönerna. För det andra slogs det fast att den europeiska fotbollen utgjorde en professionell arbetsmarknad som måste lyda under EU:s arbetsmarknadslag, med den fria rörligheten för arbetskraft inom EU som en central princip. Med de nya reglerna kunde de europeiska klubbarna rekrytera ett obegränsat antal spelare från länder i EU och de olika samarbetsavtal EU hade med länder i Europa. För spelare från länder utanför

-
- 15 Thijs A. Valema, "A game of snakes and ladders: Player migratory trajectories in the global football labor market", *International Review for the Sociology of Sport*, 2018: 6 (Vol 53), s. 706-725.
- 16 Gyoza Molnar, "League of retirees: Foreigners in Hungarian professional football", i Richard Elliott & John Harris (red.), *Football and migration*.
- 17 Carlos Nolasco, "Player migration in Portuguese football", s. 795-809.
- 18 Richard Elliott, "New Europe, new chances? The migration of professional footballers to Poland's Extraklasa", *International Review for the Sociology of Sport*, 2012: 6 (Vol 48), s. 736-750.

EU gällde kvoten om max tre spelare att fram till 2007, då även den togs bort i enlighet med Cotonou-avtalet.¹⁹

I en ambition att främja klubbarnas arbete med lokal talangutveckling införde UEFA 2008 en regel som innebar att klubbar i europeiska turneringar måste ha minst åtta hemmafostrade spelare i truppen om 25 spelare. Som hemmafostrad spelare räknas den som mellan åldrarna 15 och 21 spelat minst tre år i samma land som den klubb de för närvarande representerar.²⁰ En viktig poäng med regeln om hemmafostrade spelare är att den inte tar hänsyn till spelares nationalitet. Utländska spelare som utvecklats i svensk klubb fotboll räknas alltså också som hemmafostrade. Studier tyder dock på att effekten inte blivit den avsedda. Andelen utländska spelare i Europa har fortsatt att öka och att speltiden för unga inhemska spelare i de sex största ligorna i Europa snarare minskat. Enda undantaget är den holländska ligan, där speltiden för unga inhemska talanger ökat något.²¹

Svensk elitfotboll har också påverkats av utvecklingen. Ericsson, Horgby och Sund diskuterar i sin bok *Fotboll, Kommersialisering, Demokrati* hur Bosman- domen innebar en chock-globalisering för de allsvenska klubbarna, som på kort tid tvingades förhålla sig en spelarmarknad där spelare köps och säljs som handelsvaror på en global marknad.²² Även Torbjörn Andersson har berört effekterna av Bosman- domen och betydelsen av utländska spelare i allsvenskan i sina böcker om den svenska klubb fotbollens kulturhistoria. Inte minst beskriver han hur migrationen av utländska spelare till allsvenska klubbar ofta byggt på informella kontakter mellan spelare, tränare och ledare.²³

Annika Eliasson diskuterar det ökande antalet utländska spelare i svensk herr- och damfotboll i relation till fotbollens globalisering. Hon identifierar tre generationer av migranter till svensk fotboll. Den första och tidigaste utgjordes av spelare från de nordiska grannländerna och England under 1970- och 1990-talen. Den andra generationen utgjordes av de spelare från Östeuropa och det forna Jugoslavien som anlände till svensk klubb fotboll under 1990-talet. Slutligen identifierar Eliasson en tredje generation migranter, bestående av spelare från länder utanför Europa, främst Afrika och Sydamerika. Slutsatsen

19 Simon Gardiner & Roger Welch, "Nationality and Protectionism in football: Why Are FIFA's '6+5 rule' and UEFA's 'Home-grown Player rule' on The Agenda?", *Soccer & Society*, 2011: 6 (Vol 12), s. 774-787; Svenska fotbolls förbundets Verksamhetsberättelse 2007 (2007).

20 www.uefa.com

21 Steve Bullough; Richard Moore; Simon Underwood & Lee Edmondson, "Player Migration and Opportunity: Examining the Efficacy of the UEFA Homegrown Rule in Six European Football Leagues", *International Journal of Sports Science & Coaching*, 2016: 5 (Vol 11), s. 662-672; Martin Littlewood; Chris Mullen & David Richardson, "Football Labour Migration", s. 788-805.

22 Christer Ericsson; Björn Horgby & Bill Sund, *Fotboll, Kommersialisering, Demokrati*, s. 196-199, 208.

23 Torbjörn Andersson, "Spela fotboll bondjävlar!" *En studie av svensk klubbkultur och lokal identitet från 1950 till 2000-talets början. D. 1 Helsingborg, Landskrona, Malmö, Listerlandet, Växjö och Göteborg* (Eslöv: 2011).

är att globaliseringen etablerat allsvenskan som en liga i världsfotbollens semiperiferi. Allsvenska klubbar rekryterar spelare från länder i världsfotbollens periferi och säljer till klubbar i dess centrum.²⁴

Att allsvenskan under 2000-talet blivit en del av en global spelarmarknad väcker många frågor om hur svensk klubb fotboll påverkas sportsligt och ekonomiskt, men också hur utländska spelare upplever mötet med svensk fotboll och svensk kultur. Sammantaget saknas emellertid mycket kunskap om hur den globala spelarmarknadens utveckling har påverkat svensk elitfotboll. Syftet med den här artikeln är att analysera hur utvecklingen sett ut avseende antal spelare samt sammansättning av spelare med olika nationaliteter.

Metod och källor

Inom ramen för detta projekt har information om samtliga utländska spelare som spelat i allsvenskan mellan 1974 och 2021 sammanställts. Information har i första hand hämtats från de internationella databaserna transfermarkt.com och worldfootball.net samt Svenska Fotbollsförbundets hemsida svenskfotboll.se. Vid behov har information verifierats genom sökningar i press och olika klubbars egna hemsidor.

De definierade spelarna har kategoriserats utifrån nationalitet, internationellt fotbollsförbund och svensk klubb tillhörighet. Information har också samlats kring antal månader spelaren representerat sin allsvenska klubb, när de anlände till klubben och från vilket land.²⁵ Utöver kategoriseringen i internationella förbund har spelare från UEFA kategoriserats i fyra olika regioner: Norden (Danmark, Finland, Island och Norge), Östeuropa (de länder som ingick i det forna kommunistblocket samt Sovjetunionen), Balkan samt Västeuropa (länder i västra och södra Europa).

Beräkningar av andelen utländska spelare av det totala antalet spelare i allsvenskan har gjorts utifrån en uppskattad spelartrupp omfattande 24 spelare per allsvensk klubb multiplicerat med antal klubbar i ligan. Mellan 1974 och 2007 bestod allsvenskan av 14 klubbar, vilket motsvarar 336 spelare. År 2008 utökades allsvenskan till 16 klubbar och det totala antalet spelare ökade således till 384.

Definitionsfrågan är central vid beräkningar av migration. Vi har utgått från den definition som används av CIES Football Observatory.²⁶ Som utländsk spelare i allsvenskan räknas således:

24 Annika Eliasson, "The European football market, globalization, and mobility among players", *Soccer & Society*, 2009: 3–4 (Vol 10), s. 386–397.

25 I dagsläget finns sex internationella förbund. Europa (UEFA), Afrika (CAF), Sydamerika (CONMEBOL), Mellan- och Nordamerika samt Karibien (CONCACAF), Asien (AFC) och Oceanien (OFC).

26 Raffaele Poli; Loïc Ravenel & Roger Besson, "Football players' export: 2017–2022".

- spelare med annat medborgarskap än svenskt, som inlett sin fotbolls-karriär i ett annat land i Sverige. Vid dubbelt medborgarskap har vi utgått från spelarnas moderklubb.
- spelare som ingått i spelartruppen till ett allsvenskt lag under minst sex månader och registrerats för minst en match i allsvenskan.

Resultaten av analysen redovisas i tre faser baserat på tydliga skiften i utvecklingen. Den tredje fasen avslutas med säsongen 2019, som ju var den sista säsongen före Coronapandemin. Pandemin fick stora konsekvenser för de allsvenska klubbarnas ekonomi och möjlighet att rekrytera spelare från andra länder. Situationen under 2020 och 2021 anses så speciell att dessa säsongen inte tagits med i analysen.

1. 1974–1994. Få utländska spelare från länder i Europa.
2. 1995–2008. Antalet utländska spelare ökar stadigt och nya grupper av utomeuropeiska spelare tillkommer.
3. 2009–2019. Ökningen blir mer ojämn. Andelen europeiska spelare ökar.

Utvecklingen 1974–1994

Svensk elitfotboll under 1970- och 1980-talen präglades av låg grad av kommersialism och professionalism med låga klubbintäkter. Ericsson, Horgby och Sund beskriver hur intäkterna från bingoverksamhet och lotterier var betydligt större än matchintäkter och reklam för vissa klubbar.²⁷ Ett växande problem under perioden var att allt fler spelare lämnade allsvenskan för spel i europeiska ligor där de kunde spela som heltidsproffs. Frågan om att öppna möjligheten för svenska klubbar att kompensera förlusten av svenska talanger med utländska spelare diskuterades livligt. Motargumentet var att utländska stjärnor riskerade att missgynna klubbarnas ungdomsverksamhet. Dessutom oroade man sig för att utländska spelare skulle driva upp spelarlönerna till en nivå som bara de rikaste klubbarna skulle kunna hantera.²⁸

Inför säsongen 1974 enades man kring ett beslut som får betraktas som en kompromiss. Varje klubb skulle få ha två utländska spelare i laget, förutsatt att de bott i Sverige i minst två år. I nyuppflyttade Brynäs IF fanns engelsmannen Ronnie Powell som därmed blev den första utlänningen att spela fotboll i allsvenskan. Han spelade 19 matcher för Brynäs under 1974 och gjorde fyra mål.

Trots att reglerna lättades upp med tiden innebar ledde beslutet att tillåta utländska spelare inte till att någon strid ström av utländska spelare kom till Sverige. Fram till början av 1990-talet var de utländska spelarna knappast mer än ett exotiskt inslag i en annars nationellt präglad liga. Perioden 1974–1990 överskred det totala antalet utländska spelare i allsvenskan under en säsong

²⁷ Christer Ericsson; Björn Horgby & Bill Sund, *Fotboll, Kommersialisering, Demokrati*, s. 32.

²⁸ Christer Ericsson; Björn Horgby, & Bill Sund, *Fotboll, Kommersialisering, Demokrati*, s. 32–33.

aldrig tio spelare. Och de som ändå kom hörde till det som Eliasson kallar den första generationen utlänningar i allsvenskan, det var spelare från de nordiska grannländerna Norge, Finland, Island och England.²⁹ Spelare från länder utanför Europa lyste med några få undantag med sin frånvaro under denna period. Den första utomeuropeiska spelaren i allsvenskan var tunisiern Amri Melki, som spelade tre matcher i Hammarby under säsongen 1977. I slutet av 1980-talet spelade även tunisiern Samir Bakaou allsvensk fotboll i Västra Frölunda och GAIS.

Det var först i början av 1990-talet som inflödet av utländska spelare till allsvenskan började öka. Ökningen berodde till stor del på att en våg av fotbollsmigranter från Östeuropa och Balkan sökte sig till Västeuropa som en följd av kommunistblockets upplösning och kriget på Balkan. Några av dem hittade vägen till allsvenskan och utgjorde det som Eliasson benämner den andra generationens migranter till allsvenskan.

Inflödet av spelare från Östeuropa och Balkan fick till följd att det totala antalet utländska spelare på kort tid ökade och att sammansättningen av nationaliteter förändrades. Säsongen 1993 hade antalet utländska spelare i allsvenskan ökat till totalt 27. Av dessa kom 15 från länder i Östeuropa samt på Balkan. Flera av dem var välmeriterade spelare som på ett helt nytt sätt gjorde avtryck i sina lag. Andersson beskriver exempelvis hur Degerfors IF lyckades rekrytera ett antal spelare från länder i det sönderfallande Jugoslavien, som under några år i början av 1990-talet bidrog till att göra Degerfors till allsvenskt topplag.³⁰

Trots ökningen av migranter från Östeuropa och Balkan var det totala antalet fortsatt lågt. Med kvoten om max tre utländska spelare, som gällde före Bosman-domen, fanns det potentiellt plats för 42 utlänningar i de 14 allsvenska lagen. Ändå fanns det före 1995 aldrig fler än 27 spelare i ligan under en och samma säsong. Restriktionerna hade en hämmande effekt, men kan alltså inte ha utgjort hela förklaringen. Till viss del kan den svenska invandringspolitiken ha påverkat. Reglerna för uppehållstillstånd för arbetskraftsinvandrare från länder utanför Norden var strikta och för att en utländsk spelare skulle få uppehållstillstånd för att spela i Sverige behövde klubbarna ordna med såväl arbetstillstånd som bostad.³¹ Reglerna syftade till att begränsa arbetskraftsinvandringen till Sverige, men bör ha påverkat rekryteringen av utländska spelare negativt. I ett reportage i tidskriften *Offside* berättas om hur tunisiern Samir Bakaou under säsongen 1988 hotades av utvisning eftersom hans uppehållstillstånd hade gått ut.³²

29 Annika Eliasson, "The European football market, globalization, and mobility among players", s. 386-397.

30 Torbjörn Andersson, "Spela fotboll bondjävlar!", s. 77-79.

31 Mikael Byström & Per Frohnert, *Invandringens historia: Från "folkhemmet" till dagens Sverige*, Kunskapsöversikt 2017:5 (Stockholm: 2017), s. 41.

32 Henrik Ystén, "Samir Bakaou", *Offside*, 2007: 1.

Den viktigaste anledningen till att så få utlänningar spelade i Sverige före 1995 var att allsvenskan under denna period som bäst kan betraktas som en semiprofessionell liga, där många spelare fortfarande yrkesarbetade eller studerade vid sidan av fotbollen. Lönekostnaden för samtliga allsvenska klubbar säsongen 1995 var totalt 50 miljoner kronor.³³ Det innebär att de 14 klubbarna i snitt spenderade 3,5 miljoner kronor på spelarlöner under detta år. Räknat per spelare motsvarar det en månadslön på 12,500 kronor. Som jämförelse var medelinkomsten i samhället 20 700 kronor i månaden för privatanställda och 17 500 för statsanställda.³⁴ Även om lagens stjärnspelare tjänade betydligt över medellönen var allsvenskan knappast en attraktiv arbetsmarknad för professionella fotbollsspelare med ambitionen att försörja sig på att spela professionell fotboll.

Utvecklingen 1995–2008

Ute i Europa blåste dock förändringens vindar. Kring mitten av 1990-talet var den europeiska klubb fotbollen på god väg att utvecklas till en kommersiell underhållningsindustri. Utvecklingen av satellit- och kabel-tv gjorde det möjligt för kommersiella mediebolag att sända matcher till en betalande publik och var beredda att betala stora summor för ensamrätten att göra det. Den handel med sändningsrättigheter som utvecklades då har med tiden blivit en av den europeiska klubb fotbollens största inkomstkällor. Samtidigt öppnade Bosman-domen (se ovan) slussarna för spelare inom EU att flytta till ligor i andra länder. Ökade löner och möjligheter för spelare att röra sig fritt mellan ligorna innebar att andelen utländska spelare i topp-ligorna ökade från 20 till 40 procent på tio år efter 1995.³⁵

För de allsvenska klubbarna blev Bosman-domen en chock. På kort tid tvingades de konstatera att de nu måste konkurrera med klubbar över hela Europa om de egna talangerna. Beredskapen att agera på den globala spelarmarknad som öppnats även för dem var relativt låg och möjligheten att betala marknadsmässiga löner ännu lägre. Men utvecklingen gick fort. Ericsson, Horgby och Sund beskriver hur den kommersialisering som redan hade inletts intensifierades med bolagiseringar och bildandet av riskkapitalbolag som investerade i utländska spelare som exempel under denna period.³⁶ Mellan 1995 och 2008 ökade de totala intäkterna för de allsvenska klubbarna från 211 till 1074 miljoner kronor per år. Under samma period ökade utgifterna

33 Svenska Fotbollsforbundet, *Analys av Allsvenskans ekonomi 1998* (1998).

34 Statistiska centralbyrån (SCB), *Genomsnittlig månadslön 1973 – 2021*, <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/loner-och-arbetskostnader/lonestruktur-statistik-privat-sektor-slp/pong/tabell-och-diagram/genomsnittlig-manadslon-1973/>.

35 Raffaele Poli, "Understanding globalization through football".

36 Christer Ericsson; Björn Horgby & Bill Sund, *Fotboll, Kommercialisering, Demokrati*, s. 215–219.

för spelarlöner från 50 till 268 miljoner kronor 2008.³⁷ Med EU-inträdet 1995 ändrades också de politiska förutsättningarna eftersom medlemskapet innebar att Sverige anslöts till EU:s fria inre rörlighet av arbetskraft. År 2008 liberaliserades reglerna även för invandrare från länder utanför EU och EES.³⁸ Möjligheterna att rekrytera utländska spelare för att kompensera bortfallet av egna talanger öppnade sig således snabbt.

Ur ett migrationsperspektiv präglas tiden efter 1995 av två tydliga tendenser. För det första ökade det totala antalet utländska spelare kraftigt. År 1995 fanns totalt 18 utländska spelare i ligan. Säsongen 2000 hade siffran ökat till 30 och säsongen 2008 var siffran uppe 125 spelare. De utländska spelarna utgjorde då 32 procent av det totala antalet spelare. För det andra började allsvenska klubbar i allt högre utsträckning rekrytera spelare från länder utanför Europa. En milstolpe i utvecklingen var säsongen 2003 då de utomeuropeiska spelarna för första gången i allsvenskans historia fler än de europeiska. I slutet av perioden (2008) fanns 60 utomeuropeiska spelare i allsvenskan. Två grupper utmärker sig särskilt, dels spelare från Sydamerika och då i första hand Brasilien, dels spelare från länder i Västafrika.

De sydamerikanska spelarna växte till en betydande grupp säsongen 2003, då tio nyrekryteringar gjorde att det totala antalet sydamerikanska spelare ökade från fyra till 14 spelare. Av dessa kom 13 från Brasilien och en från Argentina. Typiskt var att de samlades i ett fåtal klubbar. Örgryte och Helsingborg var pionjärer i allsvenskan för rekrytering av spelare från Brasilien. Walter Tomaz Jr hade spelat i Örgryte sedan 1997 och Alvaró Santos kom till Helsingborg säsongen 2000. När båda klubbarna inför säsongen 2003 rekryterade ytterligare spelare från Brasilien är det rimligt att anta att de som redan fanns på plats bidrog till att locka dit nya spelare från samma land. Rekryteringen av sydamerikanska spelare fortsatte sedan att öka under hela perioden. Säsongen 2008 fanns totalt 26 spelare från Brasilien (19), Argentina (4) och Uruguay (3).

Spelare från länder i Afrika kom på ett helt annat sätt från olika nationer och spreds till fler allsvenska klubbar. Enstaka afrikanska spelare hade funnits i ligan sedan 1994 men det var inför säsongen 2002 som rekryteringen tog fart och det totala antalet afrikanska spelare ökade från sex till 13. Därefter fortsatte gruppen afrikanska spelarna att växa år för varje år under hela perioden. Säsongen 2008 fanns totalt 30 afrikanska spelare i allsvenskan. Flest kom från de stora fotbollsländerna i Västafrika, som Nigeria, Kamerun, Elfenbenskusten och Ghana, men de afrikanska spelarna utgjorde en heterogen grupp, med spelare från totalt 14 länder från Algeriet i norr till Sydafrika i söder.

Andra delen av perioden 1995–2008 var höjdpunkten för de utomeuropeiska spelarna i allsvenskan. I slutet av perioden fanns omkring 60 spelare från

37 Svenska fotbollförbundet, *Analys av Allsvenskans ekonomi 1998* (1998); Svenska Fotbollförbundet, *Analys av allsvenska klubbarnas ekonomi 2010* (2010).

38 Mikael Byström & Per Frohnert, *Invandringens historia*, s. 88, 93.

länder utanför Europa. Afrika och Sydamerika dominerade stort, men under perioden tillkom allt fler spelare även från andra delar av världen. En intressant skillnad mellan afrikanska och sydamerikanska spelare är hur de rekryterades till sina allsvenska klubbar. Medan fler än hälften av de afrikanska spelare rekryterades i andra länder än hemlandet, rekryterades de sydamerikanska spelarna nästan uteslutande från hemlandet. Förekomsten av afrikanska spelare i allsvenskan beror alltså bara delvis på migrationskanaler mellan klubbar och akademier i Afrika och klubbar i allsvenskan. Till lika stor del beror de på kontaktnät som utvecklats mellan spelare och klubbar inom Europa. Migrationen av sydamerikanska spelare kan däremot sägas vara resultatet av kontakter mellan svenska klubbar och klubbar i spelarnas hemland.

Vid sidan av de utomeuropeiska spelarna fortsatte inslaget av nordiska spelare att öka stadigt. År 2008 fanns totalt 33 spelare från Norge, Danmark, Finland eller Island. Från övriga Europa var det i första hand spelare från länder Östeuropa (19), men även ett växande antal spelare från länder i Västeuropa (12). Särskilt intressant är det nya inslaget med spelare från länder längre söderut i Europa, såsom Portugal och Frankrike.

Utvecklingen 2009–2019

Säsongen 2008 implementerades UEFA:s regler för hemmafostrade spelare fullt ut.³⁹ Regeln gäller enbart vid spel i europeiska turneringar. I nationella mästerskap gäller de regler som de nationella förbunden beslutar om. De flesta nationella förbunden följer dock UEFA:s modell med minst åtta hemmafostrade spelare i spelartruppen. Dock inte Svenska Fotbollsförbundet, som 2010 skärpte reglerna för svenska klubbar så att minst hälften av spelarna i spelarförteckningen vid tävlingsmatcher i allsvenska och svenska cupen måste vara hemmafostrade.⁴⁰

I samband med införandet av kvoter för hemmafostrade spelare bröts den period av ökning av antal utländska spelare som varit stadig sedan 1995. Perioden 2009–2019 kan karakteriseras som en period av instabilitet, med både upp- och nedgångar. Säsongen 2014 hade antalet utländska spelare minskat från 125 till 110. Därefter ökade antalet igen, till rekordnoteringen 144 under säsongen 2017, innan siffran återigen sjönk till 140 under säsongen 2019. Totalt sett skedde alltså en ökning.

En viktig förändring märks i fördelningen av spelare från länder utanför Europa. Från säsongen 2000 fram till 2012 hade de allsvenska klubbarna på ett tydligt sätt vänt sig utanför Europa i sin jakt på talanger. Under denna period ökade båda grupperna och under flera säsonger var de utomeuropeiska

³⁹ Simon Gardiner & Roger Welch, "Nationality and Protectionism in football", s. 774-787.

⁴⁰ 19§, Svenska Fotbollsförbundets Representationsbestämmelser år 2011, Svenska Fotbolls-förbundet, 2010.

spelarna till och med fler än de europeiska. Efter 2012 fortsatte de europeiska spelarna att öka i antal medan de utomeuropiska låg kvar på samma nivå. Konsekvensen blev att dominansen av europeiska spelare i slutet av perioden var stor. Säsongen 2019 kom 83 från länder i Europa mot 57 från länder utanför.

Den viktigaste förklaringen till trendbrottet är att rekryteringen av sydamerikanska spelare minskade under perioden. Från toppåret 2009, då 26 spelare i ligan kom från länder i Sydamerika, minskade antalet successivt till elva spelare under 2019. Under samma period fortsatte antalet spelare från Afrika att öka. Säsongen 2019 fanns 40 afrikanska spelare i allsvenskan. Liksom tidigare dominerade spelare från Västafrika, framför allt från Nigeria och Ghana.

Tendensen att allsvenska klubbar rekryterar afrikanska spelare från klubbar i Europa förstärks ytterligare under denna period. Av totalt 40 afrikanska spelare hade endast 14 rekryterats från hemlandet. Lika många rekryterades från andra klubbar i Sverige och resten från ligan i Europa eller andra delar av världen. De afrikanska spelarna i allsvenskan var med andra ord i stor utsträckning globala migranter som i många fall redan etablerat sig på den europeiska spelarmarknaden. Detta till skillnad från de sydamerikanska spelarna, de få som var kvar, som fortfarande rekryterades från hemlandet i första hand.

Inom gruppen europeiska spelare sker också förändringar. Fram till och med säsongen 2014 hade gruppen spelare från länder i Östeuropa och på Balkan varit större än gruppen spelare från Västeuropa. Från och med säsongen 2015 är det i stället västeuropeerna som ökar mest. År 2019 fanns 27 spelare från länder i Västeuropa i ligan jämfört med 13 från länder i Östeuropa och Balkan.

Att antalet spelare från Västeuropa ökade så mycket under perioden beror till viss del på medvetna satsningar av enskilda klubbar. GIF Sundsvall påbörjade exempelvis en satsning på spanska spelare. Satsningen inleddes 2017 och nådde sin höjdpunkt 2019 då sju spanska spelare fanns i klubben. På motsvarande sätt hade Östersunds FC gjort en satsning på engelska spelare. Sju av tolv engelska spelare i allsvenskan säsongen 2019 fanns i Östersund, som med totalt 18 spelare var den klubb med allra flesta utlänningar i allsvenskan.

Sammanfattningsvis ökade antalet utländska spelare mellan 2008 och 2019. Men utvecklingen var ojämn och innehöll både upp och nedgångar. Den viktigaste förändringen vid sidan av den totala ökningen var hur sammansättningen av nationaliteter förändrades. Mest påtagligt var att de sydamerikanska spelarna kraftigt minskade i antal medan antalet spelare från Västeuropa ökade. Efter 2019 har antalet utländska spelare minskat kraftigt i antal som en följd av Coronapandemin. Mellan 2019 och 2020 sjönk antalet från 140 till 100. Därefter ökade siffran igen till 110 under 2021 och mycket tyder på att antalet under de närmaste åren kommer att öka till de nivåer de låg på

före pandemin. Hur sammansättningen av nationaliteter kommer att se ut får kommande analyser utvisa.

Diskussion

Syftet med denna artikel var att analysera migrationen av utländska fotbollsspelare till allsvenskan perioden 1974–2019. Den övergripande frågan är hur migrationen av utländska spelare förändrats över tid i fråga om omfattning och sammansättning. Som övergripande förklaringsmodell utgick vi från en analys av den globala migrationen som en rörelse från världsfotbollens kommersiella och sportsliga periferi mot dess semiperiferi och centrum.

Resultaten pekar på två utvecklingstendenser. För det första har det totala antalet utländska spelare i allsvenskan ökat kraftigt sedan 1974, då utländska spelare för första gången tilläts i allsvenskan. Ökningen tog emellertid fart först i samband med Bosman-domen 1995, då restriktionerna mot utländska spelare delvis avskaffades, men sammanfaller också med en period av intensifierad kommersialisering och professionalisering i de allsvenska klubbarna. Med utgångspunkten att professionella fotbollsspelare flyttar i syfte att hitta bästa möjliga anställning givet förutsättningarna är det uppenbart att avregleringar och höjda spelarlöner bidrog till att göra allsvenskan till en tänkbar och attraktiv arbetsmarknad för utländska fotbollsspelare under 2000-talet.

För det andra har ökningen också inneburit en gradvis globalisering av allsvenskan. Eliasson identifierar tre generationer av migranter som hon menar markerar olika steg i globaliseringen av ligan. Globaliseringen inleddes i praktiken i slutet av 1990-talet, då gruppen spelare från länder i det geografiska närområdet kompletterades med spelare från länder i Östeuropa och Balkan. Dessa två grupper utgör det som Eliasson benämner den första och andra generationen av fotbollsmigranter i allsvenskan. Den tredje utgörs av de utomeuropeiska spelare som började komma till allsvenskan i början av 2000-talet. Tillströmningen av dessa spelare innebar att allsvenskan etablerades i det globala fotbollssystemet. I detta system kan allsvenskan beskrivas som en liga i världsfotbollens semiperiferi, en transitliga som lockar till sig spelare från ligor i periferin och exporterar spelare vidare till ligorna i centrum.

Resultaten i denna analys bekräftar till viss del Eliassons slutsatser. De tre generationerna av migranter är tydligt identifierbara och utvecklingen under 2000-talet visar att allsvenskan under denna period utvecklades till att bli del i den globala spelarmarknaden. Att majoriteten av de utomeuropeiska spelarna kommit från länder med betydligt sämre förutsättningar än allsvenskan understryker också den ekonomiska ojämlikheten i det globala fotbollssystemet.

Förekomsten av relativt många spelare från länder i Norden och Västeuropa visar emellertid att analysen av allsvenskans funktion på den globala spelarmarknaden behöver utvecklas. Valemans analys av rörelserna på den globala

spelarmarknaden i två dimensioner, en vertikal och en horisontell, stämmer väl in på allsvenskan. För spelare från länder i den globala fotbollens periferi utgör allsvenskan utan tvekan en rörelse uppåt i hierarkin, såväl ekonomiskt som sportsligt. För gruppen av spelare från länder i Europa, i synnerhet från de nordiska länderna och länder i Västeuropa, framstår allsvenskan däremot som en liga på samma eller liknande nivå som den de flyttade ifrån. Deras ambition förefaller snarare vara att möjligheten att spela professionell fotboll på en plats inte långt från hemlandet, med liknande sociala och kulturella förutsättningar. För dem framstår allsvenskan mer som en liga för medelmåttiga spelare som vill förlänga sin karriär än som en transitliga för talanger på väg uppåt i fotbollens hierarki.

Vidare tyder utvecklingen efter 2008 på ett trendbrott i globaliseringsprocessen såtillvida att andelen spelare från länder utanför Europa sjunkit i relation till spelarna från Europa. Att allsvenska klubbar i ökande utsträckning rekryterar spelare från länder i Europa talar således emot en intensifierad globalisering. Snarare pekar utvecklingen mot en omvänd utveckling, där de utländska spelarna i allsvenskan i allt högre grad utgörs av spelare från det geografiska närområdet.

En förklaring till utvecklingen kan vara förändrade förutsättningar på den globala fotbollsmarknaden. Att allsvenskan under några år kunde locka till sig flera skickliga spelare från länder i Sydamerika, i flera fall spelare på landslagsnivå, kan ha att göra med att de alternativ som stod till buds då var betydligt färre än de är idag. I takt med att ligor i Östeuropa, Mellanöstern och Asien blivit kommersiellt starkare har konkurrensen om dessa spelare ökat. Situationen kan liknas vid den uppstod i början av 1990-talet när välmeriterade spelare från Östeuropa och det forna Jugoslavien kom till allsvenskan. Med restriktionerna som gällde före Bosmandomen fanns det inte plats för alla de spelare som migrerade från öst till väst. Att spela i allsvenskan, om än med förhållandevis låg lön, var för många av dem ett bättre alternativ än att inte spela alls. Efter att Bosmandomen gjort det möjligt för de europeiska klubbarna att rekrytera obegränsat med spelare från europeiska länder ökade arbetsmöjligheterna för dessa spelare med följderna att andelen spelare från Östeuropa och Balkan sjönk.

Den växande andelen spelare från lägre divisioner i den europeiska klubb-fotbollen tyder också på att svenska klubbchefer utvecklat nya strategier för att rekrytera utländska spelare. När de inte längre kan konkurrera om skickliga sydamerikanska spelare vänder de sig i högre utsträckning till europeiska spelare som inte är tillräckligt bra för att få kontrakt i de inhemska toppligorna, men tillräckligt bra för att spela i allsvenskan. Även många av de afrikanska spelarna i allsvenskan ingår i denna kategori. Det är lätt att tänka att en allsvensk spelare från ett afrikanskt land migrerat från hemlandet till sin all-

svenska klubb. Så är emellertid inte alltid fallet. Var och en av dem har en gång tagit sig från hemlandet till Europa, men därefter flyttar de flesta vidare till nya klubbar och nya ligor i Europa för att fortsätta försörja sig som professionella fotbollsspelare. När de väl etablerat sig på den europeiska spelarmarknaden innebär nya flyttar inte ett steg uppåt i hierarkin, utan en förlängning av karriären i en ny klubb på samma eller liknande nivå.

Forskningen om hur allsvenskan påverkats av den globala spelarmarknaden är eftersatt. Den analys som redogjorts för i denna artikel är en rent statistisk analys. Den säger något om hur migrationen av utländska fotbollsspelare till allsvenskan utvecklats över tid, varifrån spelarna kommit och hur sammansättningen av spelare från olika delar av världen förändrats. Vidare forskning bör närma sig aktörerna i systemet, inte minst för att öka förståelsen för de strategier de allsvenska klubbarna har vid rekrytering av utländska spelare. Mer forskning behövs också om konsekvenserna av den globala spelarmarknaden för klubbar och spelare i svenskfotboll.